

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות
המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 281
אייר תשפ"א

שנטפלים לעמוד, נחשבים חלק ממנו, וממילא יוצרים שינוי בצורת העמוד. והרי אם יהיה עמוד מצמחים, כפי שמצוי בפתחי חצרות שיש עצים שיוצרים כמו שער יפה מעל פתח הכניסה, אי אפשר להחשיב אותם לצורת הפתח, כיון שאין כאן עמוד ומשקוף שלמים, אלא הם מורכבים מצירוף של העלים והגבעולים הקטנים, והוא כמו לחי העשוי משברי שברים מודבקים, שלדעת האוסרים פתחי שימא, אינו כשר לצורת הפתח (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"ט). וכן נוהגים הלכה למעשה לענין חיוב מזוזה, בחצר שיש בפתח שער מעץ חי, נוהגים שלא קובעים בו מזוזה, ואילו היה כשר לצורת הפתח, היה חייב במזוזה כדן שערי חצרות. ולא נקטו אפילו חומרא בזה במצות מזוזה, משום שאינו כשר לצורת הפתח כלל, כפי שהורה מרן הגר"ח קרליץ זצ"ל. ולפ"ז אינו כשר לעירוב ג"כ.

אלא שבמקרה הנ"ל יש בתוך הצמח עמוד שלם וחוט שלם, והם רק עטופים בצמח, א"כ אם נאמר שמתייחסים לעמוד הטמון בפנים זה עמוד שלם וכשר, אבל דעת הרבנים להתייחס לצורה החיצונית שלו, שהצמח עוטף אותו, ויש בו ענין של פתחי שימא.

ולחדד את הענין, נראה לבאר שיש בדברים הנ"ל שני ענינים, א. בשער מעץ חי, אין כלל עמוד שלם, ומשקוף שלם, אלא רק מורכב מחתיכות קטנות, ובה נוקטים שאינו צורת הפתח בין לקולא ובין לחומרא. ואע"פ שזה מראה יפה לקישוט חצר, אך אינו מבנה של צורת הפתח. ב. באופן שיש עמוד והוא מוקף בצמחיה, יש כאן עמוד שלם, אלא שצורת החיצונית השתנתה, ובה יש מקום להכשיר, ודעת הרבנים להחמיר גם בזה, משום שצורתו החיצונית אינה כצורת מבנה צורת הפתח. ומ"מ יש להקל שמספיק לגזום בחלק התחתון עד גובה י' טפחים, שהוא עיקר העמוד, [וכן סביב החוט], אבל מה שעוטף מעל י' טפחים שאינו מוכרח, אין בו פסול של פתחי שימא. [ולכתחילה נכון להקפיד גם למעלה מ'י' כי י"א בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיש פתחי שימא גם מעל י'.]

קיד נמוך לפני הגדר ממעט מגבהו וכשרותו

דבר נוסף מתוך הדברים שהיו באותו עירוב, בגינה שיש לה גדר ברזל בגובה מטר, והגדר משמשת את העירוב. בתוך כדי הבדיקה עברנו יחד עם האחראי במהירות לאורך הגדר, כי לא היתה נראית שום בעיה, גדר יציבה וחזקה. אבל לפתע הבודק שם לב לשאלה הלכתית בכשרותו. בקטע מסוים באורך כעשרה מטרים, העיריה בנתה לפני הגדר קיר אבן רחב בגובה כחצי מטר, ורוחב ארבעים ס"מ, על מנת שישמש ספסל לשהיה

קיד נמוך ועבה לפני הגדר, ממעט מגבהו וכשרותו

בגינה. ובין הקיר לגדר היה רווח של כעשרה ס"מ בלבד. יוצא אם כן שהעמוד בגינה אין לו מחיצה י' טפחים, כי הקיר אינו אלא ה' טפחים, והגדר ג"כ שמוסרת מאחורי הקיר, לא נשאר ממנה מעל הקיר אלא ה' טפחים. ואין אומרים שהקיר והגדר יחד יהיו מחיצה אחת, משום שמבואר ברמ"א (סי' שנ"ח ס"ב) במצב דומה, שהיה קיר גובה י' טפחים והניח לפניו ערימת עפר, אם יש על הערימה שטח ישר ד' טפחים שראוי לעמוד עליו, אינה מחיצה, כיון שכאשר יש שטח בשיעור כזה, הוא מפסיק את צירוף החלקים, ובקיר הנותר מעל העפר אין שיעור י' טפחים (וע"ש בבה"ל). לפ"ז גם כאן כיון

בדיקת עירובים שכונתיים עם יעוץ ומענה לאחראים
בימים אלו עסקנו הרבה בבדיקת עירובים שכונתיים, וראינו הרבה השקעה והתמודדות של האחראים, מול אתגרי הזמן, התקלות מצד עצמן והקשיים מצד התושבים, וראינו פתרונות שונים שנעשו, ויחד עם זה התעוררו בהם הרבה שאלות מענינות שהיו צריכים להכריע האם לתקן אותם, או שאפשר להשאירם כמו שהם.

באחד מהעירובים עשו צורת הפתח, ע"י קשירת חוט מעל עמוד עץ גגול (המשמש לחברת החשמל והטלפון), ומכיון שבשכונה זו חששו מהתושבים שאינם שומרי שבת שעלולים להתנגד לעירוב, לכן לא העמידו לחי לפני העמוד, ומשום כך אי אפשר לקשור את החוט מהצד כמו ברוב עמודי החשמל [שמסתמכים על הלחי שלפניו], אלא היו מוכרחים שהחוט של העירוב יהיה קשור מעל ראש העמוד ממש. וא"כ צריכים לעלות עם סולם אל ראש העמוד, כדי לחבר בורג או מסמר בראשו שיהיה אפשר לקשור עליו את החוט.

העמוד ששימש לעירוב מופנה בצמח מטפס

האחראי סיפר שהוא הגיע עם כובע כמו של עובדי החשמל, וחולצה צבעונית, כדי שלא יבינו שזה שייך לדתיים, וקשר את החוט, וב"ה זה עומד כבר כמה שנים. אלא שבחודשים האחרונים צמחו העצים והצמחים המטפסים מהחצר הסמוכה, ועטפו את העמוד עד ראשו, ואף מעט מהחוט של העירוב התכסה בצמחים. שאל האחראי האם צריך להסיר את כל הצמחים, או שמא אפשר להשאיר אותם.

דין עמוד עירוב שימוקף בצמחים או בצמח מטפס

בתשובה לשאלה זו, יש להתייחס גם אל הקושי שבדבר מצד הסכמת השכן, וגם לשקול אם זה לא יעורר פגיעה אחרת בחוט העירוב בזדון, עד שיכול לצאת שכרו בהפסדו, לכן יש לדון מה מוכרחים מעיקר הדין, ומה רק בגדר חומרה. ובכן יש לדון בדבר זה מצד שני דינים, א. עמוד המוקף במחיצה, כי הצמחים שממלאים גובה י' טפחים הם מחיצה. ב. חשש פתחי שימא בשינוי צורת העמוד. והנה מצד שהעמוד לא יהא מוקף במחיצה (ע"י משנ"ב סי' שס"ג ס"ק ק"ג), מספיק לפסול את הצמחים ממחיצה, והיינו ע"י שיסיר את הצמחים הגדלים הג' טפחים הסמוכים לקרקע, שאז הצמחים הם מחיצה תלויה ואינם פוסלים. ובמקרה זה לא קשה לפנות למטה ועיקר הבעיה היא בחלק העליון.

שער מעץ חי אינו צורת הפתח ופטור ממוזה

ויש להוסיף עוד הלכה ששיכת לדין זה, שלפי המבואר בחזו"א (סי' ק"א) צריך שהעמוד יסתום משהו כנגד הפתח, ואם הוא מובלע במחיצה של הצמחיה, אינו בולט וסותם משהו מהפתח. אבל מצד הלכה זו אין כאן בעיה, כי גם אחרי שהצמחים הקיפו את העמוד, מדובר בצמח דק, שעדיין ניכרת צורת העמוד ובליתו משאר הגדר, א"כ יחד עם הצמחים הוא עמוד. אבל יש לדון מצד פתחי שימא, שדעת הרבנים בענין זה, שצמחים

בימים הקרובים מתחילים מחזור חדש - לימוד הלכות עירובין למעשה
12 שיעורים, לימוד מקיף, הלכה, פרקטיקה, סיכומים, מבחן, סיור בשטח, תעודות בירושלים: בימי שני
באזור בר אילן, רחוב ישא ברכה - בשעה 8:00 בערב
בבני ברק: בימי רביעי
במודיעין עילית: בימי שלישי רח' הסבא מסלבודקה, בשעה 8:00 בערב
לפרטים ולהרשמה, בטלפון 055-678-3323

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמשנת תשנ"א והלאה אין לסמוך על שכירות זו, כי השתנו החוקים ואין להם זכות וסמכות להיכנס לבתי התושבים ללא צו מיוחד. מחמת שני דברים אלו, שבעירוב גדול אי אפשר לפתור את הבעיות האלו, לכן במקומות שיש שכונה חרדית, משתדלים התושבים לעשות עירוב שכונתי, שיכול להגיע להידור ברמה גבוהה מאוד.

בשכונה זו גר אברך ת"ח מחסידי ברסלב, שהשתתף בשנים האחרונות בשיעורי העירובין של מוקד העירוב, ומתוך כך הוא שם לב שאפשר לעשות גם ברחוב שלו שיהיה עירוב מהודר, ויחד עם התקשר וביקש שנבוא לבדוק את האפשרויות ואת ההלכות הנחוצות, היכן צריך להעמיד עמודים חדשים, ובאיזה צורה הם יהיו הכי מהודרים. לאחר עריכת התכנית וסיכום העלויות, הוא לקח על עצמו בשמחה את כל המצוה, ומיד בשבוע הבא החלו העבודות, ובס"ד השלימו את העירוב לרחוב זה.

מדוע ברחוב זה אין את החשש של רשות הרבים, האם בכל מקום אפשר לעשות זאת. התשובה שיש דבר מיוחד ברחוב זה, כמו בעוד רחובות עתיקים, שאין ברחוב הרחוב שש עשרה אמה, משא"כ בסתם רחוב בזמנינו שיש מקום לרכב חונה ורכב עובר ברווח, יחד עם המדרכות, יש יותר מט"ז אמה גם לשיעור חזו"א [שהם 9.200 מטר]. משא"כ ברחובות העתיקים בירושלים באזור בית ישראל ועוד, אין מדרכות, וגם בקושי יש מקום לרכב לעבור אחרי שאחד חונה בצד, וברחובות אלו יש רק כשעה עד שבעה מטרים, וזה פחות מט"ז אמה לכ"ע [לשיעור רח"נ 7.70, ו"א 7.30].

יש רחובות צרים שבכל זאת נחשבים רשות הרבים, מחמת דין רשות הרבים המתקצרת, שפוסק השו"ע (סי' שמ"ה ס"ח ט) שיש דין הר"ר גם במקום הצר. אבל זה דוק כשהרחוב היה המשך ישיר למקום שיהיה ברחבו ט"ז אמה, משא"כ רחוב זה מתחילתו, וגם ממעט כולו, פחות מט"ז אמות, ולכן אין גם חשש לרה"ר המתקצרת, והעירוב מועיל בזה לכ"ע.

הפרדת העירוב מהכנסיה והכפירה

גם בענין השכירות היה צורך לשים לב היכן לסיים את העירוב, בצד אחד ברחוב הסמוך (החומה השלישית) יש כנסיה שמסתמא יש אדם שגר בתוכה, וזה פוסל את העירוב, לכן היה צריך לסיים את העירוב לפני הכנסיה, ולהותיר את פתח הכנסיה מחוץ לעירוב, ואז הוא לא אוסר את העירוב הפנימי, כשיש לו דרך יציאה מחוץ לעירוב הזה. ובצד השני בסמוך לרחוב הנביאים, יש בית הכנסת שמשמש לפעמים את תושבי השכונה, והיה נכון להכניס אותו לעירוב, אבל לפניו הייתה דירה שעוררה שאלה, האם מי שגר בה כשר לערב איתו, על הדלת היו תלויים פסוקים מהתורה, והיה נראה שהוא יהודי שומר מצוות, אבל לאחר בירור גילו שמדובר במסיונר, שדינו ככופר שאי אפשר לערב איתו והוא פוסל את העירוב. לכן גם כאן צמצמנו את העירוב, ועשינו צורת הפתח לפני פתח ביתו, ובכך העירוב של השכונה יכול להיות מהודר וכשר לטלטל בו.

הדברים האלו מלמדים אותנו, כמה מחשבה ובקיאות צריך בתכנון עירוב, לשים לב לכל הדברים גם מעבר לכשרות העמודים והחוטאים, ובזכות הציבור שדורש ומבקש להדר, נזכה שיהיה בכל מקום עירוב מהודר.

אפשר שהעמוד יהיה תחת מרפסת ללא דין פי תקרה

בתוך כדי התקנת העמודים בכניסה לרחוב, התעוררה שאלה על המקום הנכון להעמדת העמוד (המופיע בתמונה בצד ימין) בתחילה רצו להעמידו בקו ישר מול העמוד שכנגדו, אבל שמו לב שמעליו יש מרפסת, וא"כ יש דין פי תקרה יורד וסותם, ועי"ז כביכול העמוד מוקף במחיצות, ודומה לדברי המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאם העמוד בתוך חצר מוקפת מחיצה אינו כשר לשמש צורת הפתח לרחוב. [ואע"פ שמדובר כאן רק בדין הלכתי, מ"מ דינו כמחיצה ממש שיוצרת רשות היחיד סביב העמוד, וא"כ העמוד נמצא בתוך רשות אחרת].

אבל במקרה כזה י"ל שלא שייך דין זה, כי אין אומרים דין פי תקרה יורד וסותם במקום שפתוח מג' צדדים, אלא רק כאשר יש לפחות שתי מחיצות כצורת גאם [כמו אות ר'], כמו שפסק הרמ"א (סו"ס שס"א). וכיון שתחת המרפסת פתוח מג' צדדים, אין תחתיה דין פי תקרה, וא"כ העמוד אינו מוקף במחיצות, והוא כשר. אמנם יש חוששים שמא מן התורה אומרים פי תקרה גם מג' רוחות, וא"כ לחומרא אולי זה מסלק את צורת הפתח. אבל הוראת רוב רבני העירובים שאין לחשוש לכך, ורק במקומות שיש שתי מחיצות גמורות ופי תקרה יורד בשני צדדים, צריך שהעמוד לא יהיה תחת המקום ההוא. ולמעשה כיון שהיה אפשר בקלות להימנע אפילו מחשש זה, הזונו את מקום העמוד אחרי התקרה, ויחד עם זה הקפדנו שהעמוד לא ייצא לרחוב הסמוך (רחוב שבטי ישראל), כדי שלא יכנס לחשש רשות הרבים כנ"ל.

התקנת העירוב השכונתי החדש בירושלים

שעל הקיר יש שטח ישר ד' טפחים לשבת עליו, לא מצרפים את גובה הקיר עם גובה הגדר, ויוצא שאין לגינה מחיצה כשרה.

ועדיין יש לשאול, מדוע מתחשבים בקיר, נתחשב רק בגדר, והגדר עצמה גבוהה י' טפחים. אלא שיש עוד יסוד בהלכות מחיצות, שאין מחיצה לטטח פחות מד' טפחים. דין זה מבואר ברש"י (דף ה.) וכן בדין חריץ שבין שתי חצרות שאין ברחבו ד' טפחים, אינו נחשב מחיצה להפסיק בין החצרות, כי מחיצה שאינה גודרת שיעור מקום, אינה מחיצה (ע"פ הסבר החזו"א שם). לכן חצי הגדר המסוכה לקיר, זה כמו שהיא צמודה לערימת עפר (ברמ"א שם), שהחלק המוסתר אינו מחיצה, אלא צורת המחיצה היא יחד עם צורת הקיר, וכיון שיש מדרגה רחבה אין גובה י' טפחים ברצף, וממילא הקיר פוסל את המחיצה של העירוב.

אפשרות להחשיב את המחיצה מהצד החיצוני

אבל יש אפשרות להתיר מחיצה זו, ע"י שיהיה מהצד החיצוני של הגדר שיעור גובה י' טפחים, וזה יועיל מדין "גידוד ומחיצה מצטרפין לעשרה" (גמי ושו"ע סי' שס"ב ס"ב), שבאופן זה גם החלק המוסתר מהקיר יצטרף, כי הוא מחיצה כלפי חוץ. אלא שמחמת זה יש צורך לבדוק ולהשיגח שיהיה שיעור גובה הצד החיצוני של הגדר. בהרבה מקומות וכן במקרה זה מצוי ששופכים פסולת ועפר מחוץ לגדר, וזה ממעט את גובה המחיצה, כי החלק המסוכה אינו מחיצה כמ"ש בדברי הרמ"א הנ"ל.

לכן העולה מהדברים, שבעצם צריך לשים לב שדברים קבועים הנמצאים תוך ד' טפחים, ממעטים את גובה המחיצה, ומ"מ יש אופנים שאפשר להחשיב את המחיצה מהצד החיצוני שלה, וזה דורש שימת לב לכשרותה מהצד החיצוני.

סיום מהזור נוסף ללימוד "בודקי עירובין למעשה"

בשבוע זה מסיימים עשרות אברכים ת"ח, את סידרת לימוד הלכות "בודקי עירובין", ההלכות הנוהגים בזמנינו, הכוללים את המקורות והיסודות בדברי הפוסקים, עם השאלות המתחדשות בזמנינו, שיש בזה עולם חדש, כי צורת עשיית העירובים השתנתה ממה שהיה בזמן הראשונים והאחרונים, ועי"ז נוספו הוראות פוסקי זמנינו והכרעות רבני העירובים, אשר השאלות החדשות עולות על שולחנם.

מחזור הלימודים בתקופה זו התחלנו עוד בצל הקורונה, בשבועות שבהן התחילו לצאת ממסגרים, ובאמצע מחזור הלימודים נכנסו לסגר קצר שבו לא התקיימו השיעורים, ושוב חזרנו ביתר שאת וביתר עוז להמשיך בעסק התורה המעולה, שהוא לימוד הלכה למעשה, וכן התקיימו סיוורים מיוחדים למשתתפי השיעורים בכמה מקומות, בירושלים בשכונת רמות ב, ובשכונת גבעת שאול, ובשכונת קריית משה, וכן בבני ברק בשכונת רמת אלחנן, כמו כן נערך בחודש ניסן שיעור מיוחד בהסבר ועיון בצורת העירוב של העיר העתיקה בירושלים, ובעירוב החדש של צומת רמות, ובעז"ה עוד נוסף להדגים ולשתף את כל הקבוצות בסיוורים ושיעורים נוספים להמחשת הדברים.

אנו מודים בזאת לקב"ה שזיכה אותנו בשנים האחרונות לערוך את לימודי העירובין, שבס"ד השתתפו בהם כמה מאות אברכים ת"ח, שרכשו את הנושא בהיקף רחב ומעשי, וגם למדו לקיים אותו הלכה למעשה, כשנמצאים בשבתות אירות, צימרים, שבת חתן או גיבוש, והם מלמדים את המשפחה איך לעשות ילך דבר, יודעים לשאול נכון על כל לחי משונה או פירצה שאינה ישרה, עמוד מאולתר, או צמחה שאינה שלימה, והאברכים מספרים הרבה על התועלת העצומה שקיבלו ממחזור לימודים זה, וכן, יש מהלומדים שנעשו אחראים על עירוב שלם בשכונתם, ובכך מזכים את הרבים מידי שבוע בשמירת השבת בהידור.

כה יתן ה' וכה יוסיף, בימים אלו שנערכת ההרשמה לקבוצות החדשות בירושלים, בני ברק, ומודיעין עילית ועוד, יהי רצון שנזכה להעביר את הלימוד המיוחד הזה לעוד מאות ואלפי אברכים, והדברים יביאו חיזוק בקיום ההלכה וביציאת שמים, ובשמירת השבת כהלכתה.

עירוב שכונתי החדש שהוקם בירושלים

בשבוע האחרון זכינו להקים עוד עירוב שכונתי חדש ומהודר, ברחוב עידו הנביא בירושלים מדובר באזור שנמצא בעירוב של בד"ץ העדה החרדית, וגבול העירוב מסתיים לפני כביש 60 העובר בסמוך, אבל העירוב כולל גם את רחובות הנביאים ושכני ישראל שיש בהם חשש רשות הרבים המבטלת את כשרות העירוב, משום דין "אתו רבים ומבטלי מחיצתא". כמו כן יש בעירוב הזה דירות של גוים ומחללי שבת שמונעים את האפשרות לערב בפת, עד שישכרו את רשותם. ומה שעושים בזמנינו בעירובי הערים, ששכרו מהמשטרה לחמישים שנה, הרי זה מפוקפק מאוד, כפי שהורה מן

הרחוב צר ואין בו ט"ז אמות אינו בחשש הר"ר

מאות אברכים ת"ח כבר יודעים, עכשיו גם אתה יכול! 055-678-3323

